

18) Allen II, 31-32, nr. 311, aan Matthias Schürer (Basel, 15 oktober 1514), ll. 26-27: Rudolf Agricola *cuius ego scripta quoties lego, toties pectus illud sacrum ac coeleste mecum adoro atque exosculor*; de andere mening in *Spongia* (1523), geciteerd door Mack, *Renaissance argument*, 313 (met verwijzing naar LB X, 1666A).

19) Erasmus von Rotterdam, *Ciceronianus*, 276-279.

20) Het betreft hier achtereenvolgens de *Adagia* nrs. 339 [1508-editie: 336] (*Quid cani et balneo*), 1001 (*Festina lente*) en 2001 (*Herculei labores*); Allen I, 521-525, nr. 269, inleiding *Adagia*-uitgave 1515 (geschr. Londen, 5 januari 1513), ll. 44-49: *Porro cum iterum pararem editionem apud Venetos ... tantum laborum quantum non unum requirat Herculem uni homuncioni erat exhauriendum*, vgl. Huizinga, *Erasmus, Verzamelde Werken* VI, 121.

21) Het bedoelde portret is als afbeelding bij het begin van het *Adagium* in ASD II.5 opgenomen; Erasmus schonk het portret aan William Warham, de aartsbisschop van Canterbury: Allen V, 534-536, nr. 1488, aan William Warham (Basel, 4 september 1524), ll. 1-3; vgl. Heckscher, 'Reflections'; Gronert, *Bild-Individualität*, 76-86; de glimlach: Jardine, *Erasmus*, 45: 'This handsome portrait...shows an *enigmatically smiling* Erasmus'; het portret is thans afgestaan in bruikleen aan de National Gallery te Londen (Loan 658; herkomst: Longford Castle bij Salisbury). Op de achtergrond rechts is op de snee van één van de daar geschilderde boeken aangegeven het jaartal MDXXIII en de tekst *Ille ego Iohannes Holbein Non facile ullus / Iam michi mimus erit quam michi Momus erit*; Mallarius: Allen IX, 111-119, nr. 2424, van Nicolaas Mallatius (Saint-Bel, 1 februari 1531), l. 261, vgl. Allen IX, 224-230, nr. 2466, aan Mallarius (Freiburg, 28 maart 1531), ll. 58-59: *Equidem non agnosco Batavi Herculis gloriosum titulum, quem tu mihi tribuisti*.

22) *Adagia*-nr 3535; Wesseling, 'Are the Dutch uncivilized', 69-75; 88, vgl. 96-97; vgl. Gerlo, 'Érasme, homo batavus'; Tracy, 'Erasmus becomes a German'.

23) Martini Dorpii sacre theologiae licentiatii dialogus in quo Venus et Cupido omnes adhibent versutias ut Herculem animi ancipitem in suam militiam invita virtute perpellant; Eiusdem thomus Aululariae Plautinae adiectus cum prologis aliquot in comediarum actiones et pauculis carminibus; Chrysostomi Neapolitani epistola de situ Hollandiae vivendique Hollandorum institutis; Gerardi Noviomagi de Zelandia epistola consimilis.

Cum gratia et Privilegio. Prostant venales in edibus Theoderici Martini Alostensis Lovanii e regione Scholae Iuris civilis qui & impressit (*circa 1514*, in pen bijgeschreven); datering G5: *secundo kalendas Martias* [28 februari] *Anno MCCCC.XIII.*, moet zijn: 1514 (Leuven 1514); de brief van Chrysostomus: F3^v-G4.

24) De inleidende brief van Dorpius: F2-F3; Willem Hermans schreef in 1508-1509 *Olandie Gelrieque bellum* (Tilmans, *Aurelius*, 128); de door Dorpius geciteerde kwalificaties van de Bataven: F3: *feroces; truces; animosi; fortissimi; veteres militiae magistri; populi virtute praecipui; fidelissimi; statura*